

SEGADUSE, HÄÄBUMISE JA KULUMISE ESTEETIKA

Meetod otsib viise, kuidas nügida esteetikataju korrastatu ja puhta väärtustamisest looduslikele protsessidele omase ilu suunas. See hõlmab harjutusi, mille läbi märgata kulumist, kadumist, segadust ja hääbumist kui pidevas muutumises oleva mustri osa. Segadus avaldub siin esmalt läbipõimituses ja suhterikkuses ning teisalt juhuslikes seostes ja määramata lõppudes. Suhted ja nendega kaasnevad lood lisavad tähenduskihte. Harjutused toetavad emotsionaalset seotust loodusega ja tasaarengu esteetika kujutlemist. Maailmas, kus meie valikuid mõjutavad arusaamad esteetikast, võib esteetika piiride nihutamise toetada kohanemist kahanemisega.

Looduse protsessid on tsüklilised, pidevas muutumises hääbumise või tärkamise suunas. Öitseng ja hääbumine vahelduvad, ühte ei saa olla teiseta. Need protsessid on vajalikud ja ilusad. Inimkultuuri ilukaanonid kipuvad ühtesid protsesse ja tulemusi teistele eelistama. Näiteks on mitmed meie arusaamad korrast ja puhtusest tekitatud selleks, et tarbiksime vahendeid selle saavutamiseks. Looduse vormide ja värvide ühekülgne hindamine võib tekitada ökoloogilisi probleeme.¹ Korrastatu kõrval on just puntrad ja võserikud looduslikeks kasvu- ja pelgupaikadeks paljudele elusolenditele, äärealad toetavad looduslikku ja sotsiaalset mitmekesisust. Looduslikke protsesse ja suhteid mõistes ja nendega suhestudes suudame paremini väärtustada nende ilu ning laiendada seeläbi tavapärast arusaama piltilusast.

Kunstnikel ja disaineritel on esteetiliste arusaamade nügimisel keskne roll. Arusaamad ilust on paljuski kultuuriliselt tekitatud soodustamiseks kasvavat tarbimist. Hülgame esemeid peamiselt seetõttu, et meil puudub nendega emotsionaalne side, kuigi need on füüsiliselt kauakestvad.² Mis oleks, kui rõivaid peetaks ilusaks neile ilmuvate kulumise ja parandamise kihtide lisamisel? Kui tarbija rolli asemel oleksime rõivastega suhtes, kus väärtustame seda kui märki hingelisest rikkusest?³ Tihti ei seosta inimesed oma igapäevaelu otsuseid esteetikaga ja jäta selle professionaalidele, kuigi me kõik osaleme kollektiivses maailmaloomes ja meie argiotsustel on suur roll.⁴ Meil on võimalus osaleda algataja või vahendajana, lastes looduslikel protsessidel oma soodu arenedes pakkuda ka esteetilist üllatust.

¹ Saito, Yuriko 1999. Looduse väärtustamisest. *Vikerkaar* 1999, nr. 2-3, lk 76-90.

² Chapman, Jonathan 2015. Emotionally Durable Design Objects, *Experiences and Empathy*, 2nd edition. Routledge.

³ Konovalov, Marta, Kuusk, Kristi, Valle Noronha, Julia 2023. Layers of Repair Increasing the Emotional Durability of Fashion and Textiles. The 5th Product Lifetimes and the Environment Conference. *Aalto University publication series ART + DESIGN + ARCHITECTURE*, 3/2023, lk 518-523.

⁴ Saito, Yuriko 2022. Everyday Aesthetics. – Benjamin Hale, Andrew Light, Lydia Lawhon (Eds.) *The Routledge Companion to Environmental Ethics*. Routledge, lk 741-751.

Harjutusi

- Muuda oma aed elu- ja suhterikkamaks luues eri tüüpi elupaiku – kuivi ja märgi laike, erinevaid peidupaiku: oksahunnikuid, niitmata alasid, kivikangruid. Arvesta looduskaitstajate soovitusi igäihe looduskaitseks.⁵
- Kaardista oma aia liigirikkus ja väljanägemine: kes kus elavad? Milliseid tingimusi nad vajavad? Jälgi aias, pargis või mujal elupaikade kokkupuudet.
- Leia üks koht, mis tundub sulle kole. Teades, et ilu on vaataja silmades ja liigispetsiifiline, mõtle, kelle jaoks on see koht tema elu- ja tõlgendusprotsessides vajalik ja seeläbi ilus.
- Mine loodusesse aastaajal, mil käes on hääbumine ja lagunemine. Loo endale vaatluskoht, kus seda jälgid. Vaata lähedalt närtsivaid ja lagunevaid taimi, joonista, maali või pildista neid leides üles nende ilu. Koltumise värvid on ookerjad, kollakad, pruunikad, mille kujutamisel saab hästi kasutada muldpigmentidest tehtud värve.
- Leia koht, kus looduslikke suhteid on eriti tihedalt. Meenutab see sinu jaoks pigem segadust või süsteemi? Püüa aru saada, kes ja kuidas üksteist mõjutavad – on need toidu-, partnerlus- või keskkonnasuhted? Püüa neid kohti ja kohtumisi jäädvustada nii, et keskendud suhetele, mitte subjektidele või objektidele.
- Leia oma rõivaste seast ese, mis on justkui nihkes üldlevinud arusaamadega ilust. Kui sa ei suuda sellest loobuda, kannata seda. Miks ei võiks näiteks kindad olla erinevast paarist, kui nad on algse kaaslase kaotanud?
- Paika või kaunistat rõivastele tekkinud auke või plekke nähtava parandusega. Vaatle plekke ja auke, püüa meenutada, millisel hetkel need tekki- sid – kus ja kellega sa viibisid, millised emotsioonid sellega kaasnesid, millist lõhna tundsid?

⁵ Vt nt Loodus vajab toimetulekuks igäihe abi s.a. *Eestimaa Looduse Fond*. <https://www.elfond.ee/tegevus/vabatahtlikud> (vaadatud 31.12.2024) ja Niidu hooldus s.a. *Nordic Botanical*. <https://nordicbotanical.ee/niidu-hooldus/> (vaadatud 31.12.2024).

Fotod: Jane Remm, Anna Aurelia Minev

Hääbuvate ja närtsinud taimede joonistamine on hea viis märgata nende ilu ja läbipõimitust. Taimepimeduse üheks põhjuseks on taimede läbipõimunud olek. Kuna inimestel on raske isendeid eristada, tajume ühtlast rohelist massi. See teeb aga taimede joonistamise põnevaks, on huvitav joonega jälgida, kuidas taim käändub, teistest üle, läbi ja mööda väändub – see näitab tema elu jooksul tehtud valikuid. Töötuba „Hääbuvate taimede ilu: jäljed paberil“ keskendus Tallinna Botaanikaia närtsinud taimede joonistamisele.

Fotod: Marta Konovalov ja Kärt Petser

Marta Konovalovi praktikas saavad esimese värskuse kaotanud rõivad uue ilme neile lisanduvate värvikihtide abil. Loodusliku protsessi tulemusena talletunud värvid on ootamatud, ebaühtlased ja ajas muutuvad. Eesmärgiks on luua esteetikat, mis tervitab muutusi. Plekid, kulumised ja parandused jutustavad pikast, emotsionaalselt kestlikust suhtest. Ise ja koos oma rõivastega nende välimust muutes seisame vastu ühetaolisele ja ühekordseks kasutamiseks mõeldud kiirmoele.